

МАТЕРИАЛИ
ЗА VIII МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНА ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

«КЛЮЧОВИ ВЪПРОСИ
В СЪВРЕМЕННАТА НАУКА -
2012»

17 - 25 април 2012 г.

Том 17
Филологични науки

София
«Бял ГРАД-БГ» ООД
2012

То публикува «Бял ГРАД-БГ» ООД, Република България, гр.София,
район «Триадица», бул. «Витоша» №4, ет.5

**Материали за 8-а международна научна практична
конференция, «Ключови въпроси в съвременната наука», - 2012.**
Том 17. Филологични науки. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД -
64 стр.

Редактор: Милко Тодоров Петков

Мениджър: Надя Атанасова Александрова

Технически работник: Татяна Стефанова Тодорова

Материали за 8-а международна научна практична конференция,
«Ключови въпроси в съвременната наука», 17 - 25 април 2012 г.
на филологични науки.

За ученици, работници на проучвания.

Цена 10 BGLV

Ибраева Д.С.

*ҚазҰУ-дың филология, әдебиеттану және әлем
тілдері факультеті, қазақ әдебиеті және әдебиет
теориясы кафедрасының 2-курс магистранты*

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ЛИРИКАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ӨМІР ШЫНДЫҒЫ

Қазіргі қазақ поэзиясы дамудың даңғыл жолына түсіп, тыңнан жол салып келеді. Ел тәуелсіздігін алған соң бұрынғы қазақ кеңестік поэзиясы күрт бетбұрыс жасап, жаңа бағытта, тың тақырыптар мен соны идеяларды насихаттай бастады. Халқымызбен бірге әдеби, мәдени дамуымыз да бұғаудан босап, поэзиямыз ұлттық поэзияға айналды, демократияшыл, азаматшыл рухы биіктеді.

Елдің қоғамдық, саяси, әлеуметтік мәселелері қырағы талант назарынан ешқашан да қалтарыста қалмақ емес. Қазіргі ақындар біз қандай ұлы жеңістерге жеттік, сол жолда жіберіп алған әттеген-ай дейтін қателіктеріміз бен артықшылықтарымызда өз жырларына арқау етіп келеді. Тәуелсіз елдің нақты белгіленген шекарасы, бостандық алған тіл, діп, діл мәселесі, алыстан ат сабылтып келіп жатқан қандас ағайынның қам-қарекеті бәрі де біздің поэзияда көрініс тапқан.

1991 жылы еліміз егемендікке қол жеткізіп, өз алдына дербес мемлекетке айналып, көк байрағын желбіретті. Халық қуанышы қойнына сыймады. Тәуелсіздік таңы атқанын жырға қоспаған бірде бір акын болмады. 2000 жылы Темірхан Медетбек «Тағдырлы жылдар жырлары», 2002 жылы Иран – Ғайып (Оразбаев Иранбек) «Қорқыттың көрі» атты жыр кітабы, Нұрлан Оразалин «Ғасырмен қоштасу» деген жыр жинағы, Марфуға Айтқожина «Аңсау» атты өлең кітабы үшін Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаттары атанды.

Акын жастайынан өз жерінің, туған өлкесінің тарихымен, бай ауыз әдебиетімен сусындап өседі. Ерте жастан-ақ өз халқына ғана тән психологиялық қасиеттерді бойына сіңіріп, елінің тұрмыс-тіршілігімен етене таныс болады. Бала кезден естіген аңыз-ертегілер мен басқа да фольклорлық шығармалар арқылы туған тілінің өткір де, ұшқыр жақтарынан хабардар болады. «Отан, – дейді Асеев, – өз тіліне, тарихына деген махаббаттан бастау алады» [3.38].

Осы жолда оған бірден-бір көмекке келетін адамзаттың, мәдениеттің алдыңғы қатарлы озық жетістіктері, ең алдымен өз ұлтының мәдениеті. Әр жазушы өз ұлтының төл баласы. Оның шығармашылық қызметінің өн-бойында оның ұлтына деген сүйіспеншілігі жанданып, нығаюмен болады.

Бүгінгі лирикалық қаһарман «азатпын», «бостанмын» десе, оның жөні басқа. Темірхан Медетбек «Тәуелсізбін» атты көлемді өлеңінің былай деп шарықтатады.

Тәуелсізбін!

Тәуелсізбін мен бүгін.

Келді міне азаттығым,

Теңдігім.

Бостандықта бойлығым мен ендігім.

Шешіл енді, шемең болған шерлі үнім. [6.198.]

Тәуелсіздік кезеңінің лирикасы тарихты ұлт мүддесі тұрғысынан сөйлетеді. Бұрынғыдай жалтақтамайды, бір шоқып екі қарымайды. Кеңес тұсындағы ақындар «Жаңа заман, жаңа дүниеге жарамсыздарды бүгін әшкерелеу керек; ертеңге қалдырсаң кешігесің» дейтін. Бұл сол тұстағы ақындардың бәріне тән пікір болатын.

Тәуелсіздік әдебиетінің бір ерекшелігі – ел азаттығымен қоса сөз бостандығын да сыйлаған замана кезінде туып дамуы. Қазіргі қазақ поэзиясы кітаптарында егемендік қуанышы, нарық қайшылықтары, өткеннің өкініштері белең алса, бұл қоғамнан әдебиеті жырақ тұра алмайтынына және бір айдай айғақ. Бірақ бостандық тиген сөздің күнделік тірлікке білек сөз бермейтін өнері бары енді – інді байкалып жүр. Ақын Темірғали Көпбаевтің «Көзмоншак» (1998) атты жыр кітабын сөз өнерінің сұлу кешіндегі бөлекше көз тартар көлік бе деп қаласын.

Ұлықбек Есдәулет ақын ана тілінен жусан мен қымыздың аңқыған исін сезінем дейді. «Қазақ тілі» өлеңінде Мағжан пікірін еселей түседі:

*Фарабилер мен Бейбарыстардың
өсиеті өзінде,*

*Махамбет сынды жолбарыстардың
Қасиеті бар сөзінде. [6.222.]*

Ақын ана тілін аруақты айбыны есептейді. «Қылшылдап тұрған қылышы» санап, қынға көмгісі келмейді. Қазақ тілінен айырылсақ ұлттық сесімізден айырылып қаламыз дейді.

Тәуелсіздік алғаннан кейін, қазақ әдебиетінде негізінен, поэзияда бұрын ашылмаған, өз дәрежесінде жырланбаған, тың тақырып – дін тақырыбына кеңінен жол ашылды. Қазақ халқы дінімен қайта қауышты. Кеңес заманында аға буын өкілдері шығармашылығынан көрініс таба қоймаған тың тақырыпты жастар жағы ілін екетті. Шығармаларында діннің қоғамдық-әлеуметтік мәні, адамгершілік принциптері мен этикалық ерекшеліктері бүгінгі күн тұрғысынан қайта пайымдалып, жаңаша мазмұнда жырлануда.

Қазақ поэзиясына өзіндік үлес қосқан, көрнекті ақын Мұхамеджан Тазабековтің «Дін Ислам – дінгегім» өлеңінде казактың арғы-бергі тарихында діннің орны бөлек болғанын, ата-бағамыздың ежелден діні мен діліне берік халық екендігін жырлай келіп, тәуелсіздікке қол жеткізгеніміздің өзін сол бес уақыт намазын қаза қылмай, елінің азаттығын аңсап өткен ерлердің ақ тілегінің қабыл болуы дейді.

*Дін Ислам болсын бізге неге бөтен,
Тектілердің тарихы терең екен.
Кешегі Күлтегін мен Тоныкөктер
Жаратқанға сыйынып келген екен...*

Өткір тілді акын халқының бостандыққа қол жеткізсе де, дінге әлі толыққанды мойынсұнбағанын, батысқа еліктеушілік пен арақ-шарап, ішімдік сапасын улап, жалған жарнамаларға алданып жүргенін айтып налidy.

Т.Көпбаевтың «Қауін» өлеңінде:

*Жақылыңа жүргенде жаттай налып,
Жылмиған жұрт жеріңді қаптайды анық.
Қолайсыздау қонағың төрге шықты,
Үлгіргенше кермеге ат байланып.
Кер ат байлап қазақтың кермесінде,
Күн айналып жеткенше кең бесінге.
Алдарқатып рухыңды жеңбесін де,
Қарағайдың басынан шортан көрген,
Қоңіл айтып Асан шал келмесін де.[1.41 бет.]*

Қандай акын болмасын туған халқын, бүгінгісі мен ертеңгісін қатар ойлайды. Ұлт болашағына алаңдаған акын қиялы мұңға батады, болашаққа алаңдайды. Акын осыны жақсы түсінген, азаматтық парызын өтеу жолындағы табандылығын, максаткерлігін көрсетеді.

Акын-жазушылар қашан да халқының ауыр жүгін арқалар нары да, ақ бстiнiң ары болған. Болашақта да солай бола берсе деген тiлек. Арманымыздың асқағы да сол халық қалауы, ел арманы да соған саяды. Халық қашан да акындардың үмiт-сенiмiн артқан. Олар да сол сенiмнен шығып, өздерiнен бұрын әр уақытта халқының қамын ойлап, мұңын мұндап, жоғын жоқтаған; тоқшылық заманда да, жокшылық заманда да ел-жұртымен бiрге болып, солардың сөзiн сөйлеген. Азаматтық Ар жүгiн, ел жүгiн канша ауыр болса да арқалауға арқасын тосар арқалы да аруакты акындардың арамыздан көптеп шығары күмәнсiз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Көпбаев. Т, Жаңғырық. Жырлар. – Алматы: Қазығұрт, 2007,
2. Көпбаев. Т, Кие. Өлеңдер жинағы. – Алматы: Жазушы, 2009,
3. П.Н.Медведев. В лаборатории писателя. Советский писатель, Ленинградское отделение, 1971.
4. Есдәулет Ұ. Киіз кітап\Ұ. Есдәулет.-Астана: Елорда, 2000.
5. Медетбек Т. Тәуелсіздік жылдар жырлары. – Алматы: Жазушы, 2000.